

Yüksek Lisans Öğrencisi
Eren KORKMAZ

Adnan Menderes Üniversitesi,
Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih ABD
eren_470@hotmail.com

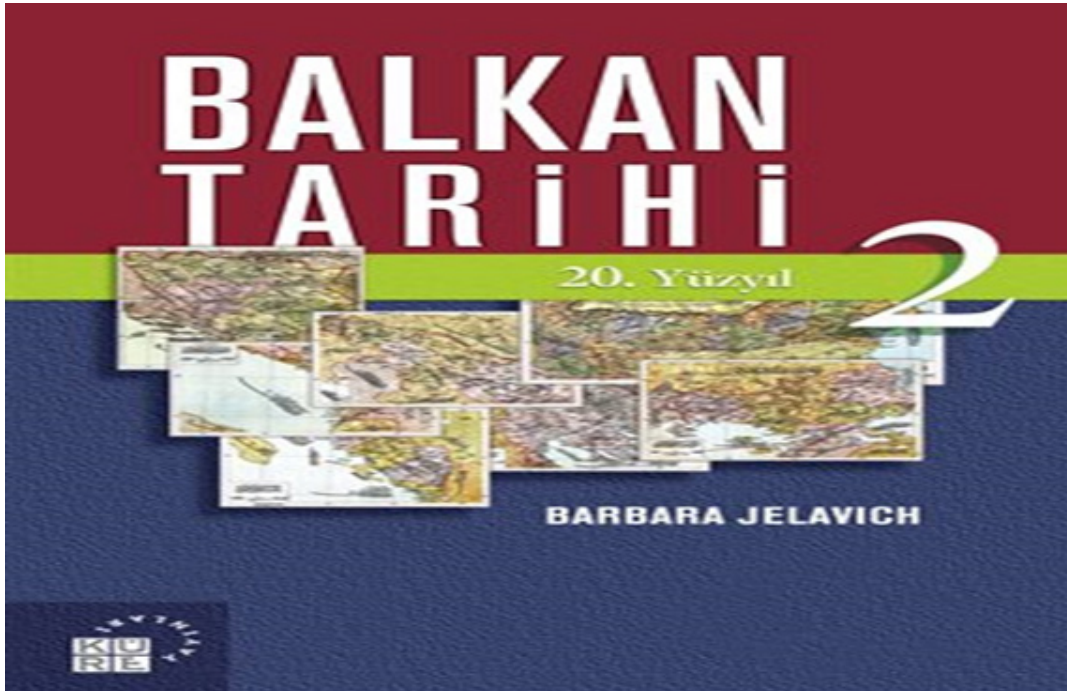
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2991-627X>

Eser Geçmişi / Article Past: 17 May 2018 / 6 Oca 2019

Kitap İncelemesi / Book Review

Balkan Tarihi (20. Yüzyıl) Cilt: 2

*Barbara JELAVICH / Tercüme: Zehra Savan, Hatice Uğur,
İstanbul, Küre Yayınları, 2013, 506 Sayfa, ISBN: 9789756614358*

Indiana Üniversitesi'nde Tarih Profesörü olan Amerikalı Barbara Jelavich, Balkan Tarihi üzerine kapsamlı bir çalışma yapmıştır. Balkan Uluslarının tarihine yoğunlaşan yazar, Rus ve Habsburg monarşilerinin diplomatik ilişkilerinin yanı sıra Osmanlı Diplomasisi üzerine çalışmıştır.

Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi (20. Yüzyıl) Cilt:2* adlı bu çalışmasında, daha önceki çalışmasının bir devamı olarak Balkan Uluslarının son dönemini bütüncül bir çerçevede ele alarak, Osmanlı son dönemi Balkan coğrafyasında meydana gelen olayları I. Dünya Savaşı çerçevesinde ele yazar II. Dünya Savaşı sürecindeki değişken tutumları ve son dönem Balkan uluslarının geçmişini tarihi bir safhada işlemiştir. Giriş kısmı ile başlayan bu kitap iki kısım içerisinde on bölümden oluşmaktadır. Sonuç ve kaynakça kısmıyla çalışmaya son vermiştir.

ATIF: KORKMAZ Eren, Kitap İncelemesi, Barbara JELAVICH "Balkan Tarihi (20. Yüzyıl), Cilt 2", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 5/1 (Nisan-2019), s. (182-186)

CITE: KORKMAZ Eren, Book Review, Barbara JELAVICH "Balkan Tarihi (20. Yüzyıl), Cilt 2, *Journal of History and Future*, 5/1 (April- 2019), pp. (182-186)

“*Balkan Ulusal Monarşileri*” (s.13-52) adlı birinci bölümde, 19. yüzyılın sonunda gelişmeye başlayan Balkan uluslarının bağımsızlık hareketleri, Osmanlı Devleti idaresinde bulunan Balkan topraklarına karşı söz geçiremez bir hale gelmiştir. Bu ulusların bağımsızlık hareketlerinin altında yatan sebepleri yazar; zirai durum, sanayi gelişmesi ve devlet faaliyetleri içerisindeki yetersizliğine bağlamış ve alt başlıklar şeklinde açıklamıştır. Balkan ulusları içerisinde önemli gördüğümüz; Romanya, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan ve Yunanistan’ın 20. yüzyıl siyasi arenasında meydana gelen değişiklikleri Dünya siyaseti ve Babıâli politikaları içerisinde değerlendirmiş ve bu politikalarla ilişkilendirmiştir. Balkan uluslarının bağımsız bir yapı olarak siyasi arenada yer almasıyla birlikte meydana gelen değişikliklere değinmiş ve bu değişiklikleri şehir-kültür bazında incelemiştir. Balkan uluslarını “Doğulu” tabiri ile nitelendirmiş ve onları geri kalmış ve medeniyetsiz bir zümre içerisinde değerlendirmiştir.

“*İkili Monarşi: 1867’den 1914’e Avusturya-Macaristan*” (s. 53-81) adlı ikinci bölümde, Habsburg imparatorluğu bünyesinde Avusturya Macaristan’ın tarihi geçmişini aramış, Avusturya ve Macaristan’ın idari ve yönetici sınıfını gözler önüne serip ortak bir payda içerisinde bağ kurmuştur. Avusturya’da imparator, Macaristan’da Kral Franz Joseph denklemine bu iki paydayı bağdaştırmıştır. Bu düzlemde hareket ederek Avusturya’daki ulus sorununa cevap arama düşüncesiyle İmparator etrafındaki iç meseleleri de irdelemiştir. Milli programlar geliştirerek; sınıf, din ve ideoloji çizgilerinde bölünmelerini tarihi zemin içerisinde anlatmıştır. Slovenler, Dalmaçya ve Bukovina üçgeninde Avusturya’nın ulus sorununa cevap aramıştır. Bosna-Hersek’i ise ayrı bir konuma oturtarak, Habsburg idaresi sonrası işgal ve isyanlar ışığında bağımsızlığını nasıl bir şekilde oluşturduğunu ele almıştır. Macar Krallığını, Hırvatistan ve Erdel ilişkilerinde arayan yazar, son süreç olarak Avusturya-Macaristan’ın Ausgleich dönemi içerisindeki Balkan ulus meselesinin karmaşıklığından yakınmıştır.

“*Avrupa’da Osmanlı Hâkimiyeti’nin Sonu: Arnavutluk ve Makedonya Sorunu*” (s. 83-111) adlı üçüncü bölümde, Berlin Kongresi kararları sonrası Osmanlı’nın Balkanlar üzerindeki nüfusu göreceli olarak zayıflamıştır. Osmanlı topraklarında ortaya çıkan isyan hareketleri ve buna destek veren Avrupalı devletler çıkardıkları bu isyanlar neticesinde Osmanlı idaresi altındaki Balkan uluslarının bağımsız bir devlet olarak şekillenmesindeki önemini açıklamış ve Sultan II. Abdülhamid dönemine de geniş bir vurgu yaparak, İttihat ve Terakki idaresindeki siyasi gelişmeleri Balkanlar çerçevesinde işlemiştir. Ulusal bir hareket olarak Arnavutluk’u özel bir konumda ele alarak, ulusal uyanışın etkisi ile başta kültürel bir hareketin doğması ve Osmanlı İmparatorluğu’nun o dönem içerisinde birçok sorunla uğraşmasını fırsat olarak gören Arnavutluk’ta bir isyan patlak vermiştir. Bu isyanın Babıâli’yi ciddi manada zedelediğini savunan yazar, aynı sorunun bir benzeri olarak da Makedonya’nın isyana giden sürecini geniş bir şekilde işlemiştir. Osmanlı’nın Balkanlarda ki son dönemi olarak tanımladığımız 1912-1913 yılları arasındaki Balkan savaşlarını ittifak ve cepheler ışığında ele alarak Balkanların elden çıkışını göz önüne sermektedir. Son kısımda ise uzun yıllar Balkanlar’da söz sahibi olan Osmanlı Devleti’nin burada ki mirasına yer vererek; “Bir Balkan devleti ne kadar milliyetçi olmak isterse istesin, Osmanlı idaresinin mirası, her bireyin hayatının ayrılmaz bir parçası ve kolayca silinemeyecek bir parçasıydı (s.109)” sözleriyle Osmanlı idaresindeki Balkanların önemine vurgu yapılmıştır.

“*I. Dünya Savaşı*” (s. 113-141) adlı dördüncü bölümde, I. Dünya Savaşı ve bu sürece giden yolda Balkan devletlerinin tutum ve davranışlarını geniş bir fikri alt yapıda işleyen yazar, olaylar zinciri içerisinde I. Dünya Savaşı’nın başlangıcını uluslar bazında kayıplar ve kazanımlar haritası çizmiştir. Savaşın sona ermesiyle Dünya ve Balkan yarımadasının kaderini belirleyecek barış antlaşmalarına bağlamıştır. Balkan uluslarının yapısı etrafında Osmanlı İmparatorluğu’nun yıkılışını ve sonrasında Türkiye Cumhuriyeti’nin kurulmasını geniş bir çerçeve anlatmaktadır.

Ülkenin itilaf devletleri tarafından paylaşılmasını işleyerek, Mustafa Kemal'in önderliğinde gerçekleşen Türk mücadelelerini Ankara ve İstanbul hükümeti şekilde ele alıp savaş ve antlaşmalar bağlamında anlatmaktadır.

“*Savaştan Sonraki İlk On Yıl*” (s.143-202) adlı beşinci bölümde, I. Dünya Savaşı sonucunda meydana gelen ulusal meseleleri ve ekonomik sorunları Rus Devrimi ve Balkan komünist partileri ile ilişkilendirerek anlatmıştır. Yeni ittifak sisteminde Fransa ve İtalya'yı sorunsal bir mesele olarak gören yazar, savaş sonrası ilk on yıl boyunca Balkanlarda hiçbir sorunun meydana gelmediğini dile getirmiştir. Ayrıca bu durumu Fransa ve İtalya'nın aktif bir şekilde kullandığı diplomatik kimliğine borçlu kılmıştır. Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan, Yunanistan ve Arnavutluk gibi saydığımız Balkan milletlerini, bağımsızlık sonrası süreçleri ve I. Dünya Savaşı sonrası atmosferde siyaset-tarih ilişkisinde işlemektedir. Büyük buhran karşısında zor durumda kalan Balkan ulusları ekonomik gerileme sonucu geleneksel köylü hayatı içerisinde yerini almıştır.

“*Balkan Otoriteler Rejimleri: İkinci Dünya Savaşı'nın Çıkışı*” (s. 203-256) adlı altıncı bölümde, Sovyet ve Alman nüfusunun artmasıyla gelişen siyasi atmosferleri, Habsburg İmparatorluğu'nun yıkılmasına bağlayarak on üç küçük ülke'nin nüfusunu güçler dengesinde ele almaktadır. Sovyetler ve Alman yapısı içinde siyasi paradigmayı antlaşmalardan doğan memnuniyetsizlikler çerçevesinde işlemiştir. II. Dünya Savaşına giden sürece vurgu yaparak Balkan devletlerinin savaştan önceki yıllarda tamamen farklı bir diplomatik denge uyguladığını söylemektedir. Balkan devletlerinin uluslararası meydan okumalarına karşı durmaya yönelik politikaları çerçevesinde Yugoslavya, Romanya, Bulgaristan ve Yunanistan'ın bir otorite rejimi kurulması anlatılmaktadır. Balkan devletlerinin iç gelişmelerinin bir biriyle çok benzer olduğu görülmektedir. Bu süreç içerisinde Mihverin ilerleyişi olarak Arnavutluk'un ilhakı devletler arasında bir rahatsızlık uyandırmıştır. Son kısım da ise Balkan tarafsızlığı çerçevesinde II. Dünya Savaşının başlangıcını ele alan yazar, bu savaşı neden ve sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmiştir. Sonuç kısmında da 1941 yılının Balkan tarihinde bir dönemin sona erişi olduğunu vurgulayarak Balkan devletlerinin iç ve dış siyasi hayatının şekillenmesindeki etmenleri işlenmektedir.

“*II. Dünya Savaşı'nda Balkan Devletleri*” (s. 259-319) adlı yedinci bölümünde, II. Dünya Savaşına giden yolda askeri bir arka planda Balkan devletlerinin tutumunu arayan yazar, Balkan milletleri olarak saydığımız Romanya, Bulgaristan, Yugoslavya, Arnavutluk ve Yunanistan'ın II. Dünya Savaşına katılma süreçleri ve bu savaş sırasındaki stratejinin nasıl oluştuğunu bir bölüm içerisinde ele almıştır. W.Churcill'in Balkanlar meydana gelen gelişmelere karşı tutumunu ve Yunanistan'ın kendi çıkarları doğrultusunda faaliyetlerini başarısızlıklar etrafında işlemektedir. Son olarak daha önce belirtildiği gibi Balkan devletlerinde komünist rejimlerin kurulması sonrasında meydana gelen değişiklikleri ayrı ayrı ele almaktadır.

“*Savaş Sonrası Acil Düzenlemeler: Yunan İç Savaşı ve Yugoslav-Sovyet*” (s. 321-358) adlı sekizinci bölümde, Avrupa' da savaş sonrası kurulan müttefik ilişkisinin bozulması, 1946-1949 tarihleri arasındaki dönemde meydana gelen gelişmelere bağlamıştır. Bunun devamı olarak da Yugoslavya'daki gelişmeleri sınırlar bağlamında Makedonya uyuşmazlığına bağlayarak bir ilişki kurmuştur. Yugoslav-Sovyet çatışmasına bakış açısını komünist blok etrafında aramıştır. Sovyetler birliği ve komünist devletler arasındaki uyuşmazlığın yalnızlığa ittiğini değinen yazar, bunun yansımaları Sovyet bloğunda arayarak süreç içinde Arnavutluk'un yön değiştirmesiyle (1941-1950) yılları arasında Balkanlardaki olayları soğuk savaş ekseninde anlatmaktadır.

“*Komünist Hükümetler, 1950-1980*” (s. 359-436) adlı dokuzuncu bölümde, 1950-1980 yılları arasındaki Balkan ulusların döneme ait ideolojileri ve iç gelişmeleri olarak Teori: Marksizm Lenizm, uygulama: Hükümet ve parti organizasyonu, ekonomik sistem, ideolojik kontroller ve

Dünya meselelerinde Sovyetler birliği ve komünist devletleri ele alan yazar, blok için ilişkileri farklı bir şekilde sunmaktaydı. Son dönem siyasi antlaşmalarında önemli bir yere sahip olan Comecon ve Varşova Paktı'na değinerek dönemselsel bir ayırım ile etkilerini ele almıştı. Bu çerçevede Romanya, Arnavutluk, Bulgaristan'ı komünist rejimlere karşı olarak nitelmiş ve her bir ulusun özeline inerek Yugoslav'ların değışikliğini vurgulamıştır. Sonuç olarak sosyalist Balkan devletlerinin iç gelişmeleri tartışılarak 1945 savaşı sonrası benzerliklerini belirterek bu devletlerin Marksist-Leninist teorisi üzerindeki şekillerinin ulusal bağlamda anlatılmaktadır.

“Yunan Seçeneği” (s. 437-473) adlı son bölümde ise Amerika'nın Balkan devletleri üzerinde ki ekonomik programlarına açıklık getirerek, 1963 yılına kadar ki Yunan Hükümetleri'nin iç savaşlar karşısındaki tutumlarını ele almış ve Yunanistan'ın Kıbrıs antlaşmazlığını tarihi bir arka planda aramıştır. Sosyal ve ekonomik değışiklik içerisinde merkezi birliğin oluşumunu iktidarlar bağlamında değerlendirmiştir. Son olarak da Kıbrıs meselesini Askeri diktatörlük çerçevesinde değerlendirerek son dönem seçimlerinin etkisiyle yönetime gelen idari yapının portresini çizmektedir.

Yazar bu çalışmasında, Balkan Uluslarının 20. yüzyıldaki panoramasını geniş bir çerçevede işlemiştir. Son dönem siyasi arenasında oluşan dengeleri, Balkanlar üzerinde değerlendirmiştir. Her birinin ayrı bir devlet olarak siyasi arenada yerini almasıyla beraber büyük güçlerin politikalarını bu uluslar üzerinde nasıl uyguladığını gözler önüne sermiştir. Daha önceki “Balkan Tarihi (18 ve 19. Yüzyıllar Cilt: 1)” adlı çalışmasının bir devamı olarak Osmanlı idaresindeki yakın dönem Balkan uluslarını geniş bir çerçevede anlatılmaktadır. Bu çalışmada kullanılan materyaller görsel bir zenginlik katmış ayrıca kaynakça kısmında dönemin önemli eserlerine yer verilmiş olması bu çalışmanın orijinalliğini ispatlar niteliktedir.